

УДК 657.1

**Боровик О. М., старший викладач, Вовк В. М., к.е.н., доцент,
Самчук І. М., бакалавр** (Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне)

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ: УКРАЇНСЬКИЙ І ПОЛЬСЬКИЙ ПІДХОДИ

У статті розглянуто нормативні та організаційні аспекти специфіки формування облікової політики підприємств України та Польщі, виявлено відмінності в аналізованих підходах та розроблено напрямки удосконалення облікової політики, що на думку авторів сприятимуть чіткішому та коректнішому розумінню змісту фінансової звітності користувачами фінансової інформації для прийняття необхідних управлінських рішень.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, нормативно-правові регуляції, господарська діяльність, польський досвід.

Побудова та функціонування бухгалтерського обліку на усіх підприємствах здійснюється з урахуванням вимог нормативно-правових актів та на основі документації, розробленої цими підприємствами. Це забезпечує порівнянність облікової та звітної інформації, її єдність не лише за формою, а й за змістом. Зміни в системі економічних відносин зумовили необхідність реформування бухгалтерського обліку в Україні, його пристосування до нових умов господарювання. Наслідком впроваджених змін є залучення із зарубіжної практики значної кількості якісно нових понять та явищ, до яких належить і облікова політика підприємства. Уже зараз в нормативних документах, які регулюють облік відповідних об'єктів, передбачено вирішення певних облікових процесів. Кожне підприємство, відповідно до конкретних умов своєї роботи, вибирає найбільш прийнятний для себе варіант, який забезпечує надійний контроль за ефективним використанням даного ресурсу. Цей вибір і становить, власне, суть сучасної облікової політики.

Незважаючи на те що питання облікової політики регламентуються передусім нормативно-правовими актами, вони також активно вивчаються науковцями. Даній тематиці присвячено праці Барановської Т.В., Бутинця Ф.Ф., Житнього П.Є., Журавля Г.П., Кулик В.А., Малуги Н.М., Пушкаря М.С., Хомина П.Я. та інших вчених.

Метою статті є представлення облікової політики як інструмента, який відображає специфіку кінцевого продукту системи бухгал-

терського обліку – фінансову звітність. Автори статті розглядають нормативно-організаційні аспекти специфіки формування облікової політики господарських одиниць України та Польщі, що дозволить виявити відмінності в аналізованих підходах та розробити напрями удосконалення облікової політики, що допоможуть користувачам фінансової інформації чіткіше та коректніше розуміти зміст фінансової звітності для прийняття необхідних управлінських рішень.

З моменту свого виникнення бухгалтерський облік завжди відображав факти діяльності господарських одиниць; він покликаний у цифровому еквіваленті відображати ті господарські операції, які мали місце у попередньому звітному періоді. За допомогою інформації, згенерованої у системі бухгалтерського обліку, відбувається бізнес-спілкування ділових партнерів різних категорій. Зростаюча кількість міжнародних організацій та світова глобалізація призводять до зростання інтересу до фінансових звітів як наявних у них контрагентів, так і у потенційних партнерів. Адже фінансова звітність, побудована за допомогою бухгалтерського обліку, узагальнює в собі не лише фінансово-майнову інформацію про діяльність господарської одиниці, а й дозволяє оцінити наскільки успішно функціонувало підприємство, використовуючи наявні в нього ресурси. При цьому важливим аспектом успішного управління є також доступ до інформації належної якості. Саме тому кожний господарюючий суб'єкт повинен мати доступ до надійного масиву інформації.

Національні особливості ведення бізнесу, нормативно-правові регуляції щодо бухгалтерського обліку та навіть різна ментальність призвели до того, що в різних країнах по-різному оцінюються однакові, на перший погляд, показники фінансових звітів. Очевидно, що для ведення бізнесу в межах однієї країни, а тим більше у масштабах різних країн, виникає необхідність у коректному сприйнятті показників фінансових звітів, які б можна було співставити, проаналізувати та сформуванати єдиновірну експертну оцінку щодо актуального стану розвитку підприємства аби в подальшому прийняти правильне бізнес-рішення. Таким регулюючим елементом, що дозволяє правильно трактувати різні за своїм змістовим наповненням показники фінансової звітності, є облікова політика підприємства. Вона дозволяє користувачу фінансової звітності зрозуміти основи, які були закладені в систему бухгалтерського обліку кожного господарюючого суб'єкта. Саме тому облікова політика є нічим іншим як сукупністю стандартів бухгалтерського обліку, поглядів, інтерпретацій, правил та нормативів, що використовуються господарськими одиницями для подальшого узагальнення у формах фінансової звітності [9, С. 98]. Облікова

політика кожного окремого підприємства презентує ті засади, які, на думку його керівництва, є найбільш для них прийнятні, щоб відображати правдивий стан підприємства через показники, наведені у фінансовій звітності. Облікова політика важлива і для прийняття управлінських рішень її внутрішніми користувачами. Правильний підбір з-посеред альтернативних варіантів засад облікової політики дозволяє керівництву підприємства оперативніше досягати намічених цілей фінансово-господарської діяльності. Таким чином, при оптимально підбраній обліковій політиці та її усвідомленню керівництвом вона стає дієвим інструментом управління, який дозволяє зрозуміти та використати на благо розвитку підприємства специфіку своєї діяльності.

Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначають облікову політику досить коротко: «Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності» [6; 2]. Однак ця стислість зовсім не свідчить про незначність того, що слід зрозуміти під цим поняттям. Насправді облікова політика є основою усієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Мета облікової політики полягає у своєчасному забезпеченні достовірною, доречною та істотною інформацією про фінансовий стан підприємства, фінансові результати діяльності, необхідної для користувачів фінансової звітності для прийняття останніми відповідних ефективних управлінських та інвестиційних рішень.

Окрім вищезгаданих нормативних документів, порядок формування облікової політики на підприємстві регламентують Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [4], в яких висвітлено орієнтовний перелік питань, які потрібно включити до наказу про облікову політику в частині методологічних засад облікової політики. При цьому слід врахувати, що бюджетні і банківські установи при визначенні облікової політики керуються окремими нормативними актами. Формування та визначення облікової політики бюджетних установ відбувається відповідно до НП(С)БОДС 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок» [3] та Методичних рекомендацій щодо облікової політики суб'єкта державного сектору [5]. Зазначені положення розроблено у зв'язку з набуттям чинності ряду стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі з 01.01.2015 року, які затверджені на виконання Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі [7], що свідчить про значне відставання у реформуванні бухгалтерського обліку

державного сектору відносно інших сфер діяльності в Україні.

Пунктом 3.1 Методичних рекомендацій передбачено постійне (з року в рік) застосування прийнятої стабільної облікової політики, що фактично повинно забезпечити реалізацію принципу послідовності. Суб'єкт господарювання має затвердити розроблену облікову політику розпорядчим документом, яким може бути наказ (положення, розпорядження) підприємства на відповідний звітний рік. На нормативному рівні шаблону наказу про облікову політику немає, оскільки облікова політика знаходиться під багатофакторним впливом. Так, вагомими чинниками, окрім впливу держави через нормативно-правові акти на ті чи інші елементи облікової політики, є організаційно-правова форма підприємства, галузеві особливості економічної діяльності, системи оподаткування, обсяги виробництва та інші специфічні особливості, умови й фактори, що впливають на формування облікової політики.

У п. 1.3 Методичних рекомендацій в наказі про облікову політику підприємством «наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документа включати недоцільно» [4].

Правильно розроблена облікова політика, яка враховує умови та можливості ведення господарської діяльності, повинна забезпечити:

1. Повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності.

2. Відображення в бухгалтерському обліку фактів та умов господарської діяльності, виходячи не тільки з їх правової форми, але й з їх економічного змісту.

3. Тотожність даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахунках синтетичного обліку на 1-ше число кожного місяця, а також показників бухгалтерської звітності даним синтетичного та аналітичного обліку.

4. Раціональне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов господарської діяльності та величини підприємства.

Згідно цього переліку підприємство має чітко визначитися щодо методів оцінки вибуття запасів; періодичності визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів; порядку обліку і розподілу

транспортно-заготівельних витрат; методів амортизації необоротних активів; вартісних ознак предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів; класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку; періодичності (періоду) зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку; методу обчислення резерву сумнівних боргів; переліку створюваних забезпечень майбутніх витрат і платежів; порядку оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг; сегментів, пріоритетного виду сегмента, засад ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках; переліку та складу змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу; переліку і складу статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); порядку визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом; дати визначення придбаних в результаті систематичних операцій фінансових активів; бази розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу; порогу суттєвості щодо окремих об'єктів обліку; переоцінки необоротних активів; періодичності відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань; окремого балансу філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами підприємства та деякими іншими положеннями.

Зміни до обраної облікової політики дозволено вносити тільки у разі [1; 4]:

- зміни статутних вимог;
- на вимогу органу, який затверджує положення (стандарти) бухгалтерського обліку (здійснює функції з державного регулювання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності – для суб'єктів державного сектору);
- у разі, якщо ці зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Практичне ведення облікового процесу на підприємствах безпосередньо вимагає формування на кожному з них власної облікової політики. Це зумовлено тим, що вищезгадані нормативні документи визначають методичні засади бухгалтерського обліку і звітності, а тому повинні доповнюватись конкретизованою методикою, яка б давала можливість забезпечити їх організацію в умовах мінливості ситуації у господарській діяльності підприємств.

Визначення облікової політики підприємства потребує досконалого оволодіння як загальнометодологічними нормативно-правовими документами, котрі регулюють організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, так і опанування специфічних технологічних особливостей діяльності конкретного підприємства, для

якого розробляється облікова політика. Вибір облікової політики залежить від особливостей діяльності кожного конкретного підприємства. При формуванні облікової політики потрібно зважати на фактори, що на неї впливають.

Облікова політика є ключовим елементом фінансового обліку і для польських підприємств. Згідно вимог польського законодавства всі суб'єкти господарювання, котрі підпадають під дію Закону про бухгалтерський облік [10], зобов'язані у чіткий та зрозумілий спосіб відображати у обліковій політиці підприємства застосовувані принципи ведення бухгалтерського обліку, методи оцінки та визнання активів та пасивів, прийняті підходи до їх класифікації, а також розкривати інформацію щодо фактів господарських операцій у фінансовій звітності підприємств. Дія даного закону поширюється на всі господарські одиниці, які мають своє місцезнаходження на території Польщі або ж здійснюють на цій території управління своєю діяльністю, у тому числі бюджетні та банківські установи, а також фізичні особи з річним оборотом понад 2 млн євро. Виключення становлять Державне казначейство, Національний банк Польщі та дрібні фізичні особи.

Визначення поняття «облікова політика», як і в українському законодавстві, наводиться у польському Законі «Про бухгалтерський облік»: «Обрані та використовувані господарською одиницею рішення, що дозволені законом, а також окреслені у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, які гарантують необхідну якість фінансової звітності» [10, ст. 3, п.11]. Крім того, у законі також прописано основні елементи, що повинні відображатися в обліковій політиці підприємства, а саме [10, ст. 10]:

- визначення звітного періоду та періодів формування звітності;
- ідентифікація методів оцінки активів і пасивів, а також методів визначення фінансового результату;
- встановлення способу ведення реєстрів обліку, в тому числі робочого плану рахунків, переліку використовуваних облікових реєстрів (при автоматизованій формі обліку слід зазначити перелік масивів даних, що генерують реєстри обліку з обов'язковим вказанням їх структури, взаємозв'язку, а також функцій, які вони виконують в організації формування облікових реєстрів підприємства та процесі обробки інформації) та спеціального опису обробки даних (при автоматизованій формі обліку мова йтиметься про опис інформаційної системи, що містить список програм, процедур або функцій, які залежать від структури програмного забезпечен-

ня, з обов'язковим поданням описів алгоритмів, використовуваних змінних та способів охорони даних, у тому числі способів охорони доступу до даних і системи обробки, і, крім того, вказанням версії програмного продукту та дати введення його в експлуатацію);

- опис системи захисту даних і масивів інформації, в тому числі первинної документації, реєстрів обліку та інших документів, які служили підставою для створення облікових записів.

Не дивлячись на таку деталізацію вимог щодо обов'язкових елементів облікової політики (порівняно із Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»), у польському Законі «Про бухгалтерський облік» також зазначається, що в тих питаннях облікової політики, які залишилися неврегульованими цим законом, господарські одиниці можуть послуговуватися національними стандартами бухгалтерського обліку, а за умови відсутності відповідного стандарту їм слід керуватися відповідним МСБО.

Польський Комітет зі стандартів бухгалтерського обліку розробив Національний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Зміни облікової політики, облікових оцінок, виправлення помилок, події післязвітного періоду – трактування та презентація» [11]. Метою стандарту є визначення механізмів відображення результатів змін у принципах формування облікової політики, облікових оцінок, а також при виправленні помилок, у тому числі тих, що виникли у попередніх звітних періодах, та подій, що настали після дати балансу, відповідно до вимог Закону «Про бухгалтерський облік». Дія стандарту не поширюється на банківські установи, інвестиційні фонди, страхові компанії, пенсійні фонди, а також господарські одиниці, які у своїй діяльності керуються МСБО та МСФЗ.

Стосовно облікової політики у НСБО 7 наводяться:

- випадки змін у прийнятій обліковій політиці;
- спосіб відображення у реєстрах обліку результатів змін у принципах формування облікової політики;
- порядок відображення у фінансовій звітності інформації про зміни у принципах формування облікової політики господарської одиниці;
- порядок забезпечення співставності даних, відображених у фінансовій звітності підприємств та установ.

Даний стандарт містить не лише теоретичні вимоги, а на 60% він являє собою наглядні приклади, в тому числі цифрові, щодо порядку застосування вищенаведених у ньому теоретичних вимог. І хоча у тексті стандарту зазначено, що його зміст повністю відповідає вимогам Закону «Про бухгалтерський облік», а також в суттєвих моментах він є узгодженим із вимогами МСБО 8, 10 та 1, однак у випад-

ках, які залишилися неврегульованими цим стандартом, господарські одиниці повинні керуватися вимогами МСБО.

Стосовно інформації, яка має бути наведена в обліковій політиці господарської одиниці, у пункті 3.3 НСБО 7 зазначається, що безперервному відображенню підлягають:

- принципи класифікації та групування господарських операцій на елементи активів і пасивів, доходів і прибутків, витрат і втрат або ж грошових потоків згідно з існуючими статтями фінансової звітності;
- методи оцінки активів і пасивів на дату початкового відображення в реєстрах обліку та на дату балансу;
- методи визначення фінансового результату;
- спосіб представлення даних у фінансовій звітності.

Не дивлячись на те, що вимоги до формування облікової політики чітко регламентовані у нормативних документах, існує значна кількість факторів, яка вимагає врахування індивідуальних особливостей підприємства, зокрема: характер та обсяги діяльності господарської одиниці, її інформаційні потреби, необхідність використання повної, спрощеної чи простої форми обліку тощо. Крім того, на зміст облікової політики впливає і обраний керівництвом підприємства рівень деталізації – узагальнений чи більш деталізований.

На законодавчому рівні при формуванні облікової політики передбачено використання двох регулятивних підходів:

- 1) обов'язковий, де передбачається суворе і беззаперечне дотримання усіх приписів законодавства;
- 2) умовний, в якому є можливість вибору способу вирішення окремих облікових питань, таких як методи визнання активів і пасивів, методи оцінки активів і пасивів, методи визначення фінансового результату, механізму розподілу нерозподіленого прибутку або ж встановлення джерел покриття збитків [8, С.18].

Таким чином, облікова політика має бути добре обдуманною, коректно організованою та якомога більше адаптованою до особливостей діяльності господарської одиниці, однак при цьому одночасно відповідати вимогам чинного законодавства.

Висновки. Проаналізувавши нормативно-організаційні аспекти формування облікової політики господарських одиниць України та Польщі, можна відмітити ряд ідентичних підходів до розуміння сутності та призначення облікової політики, зокрема:

- облікова політика – це документ, що розробляється кожним суб'єктом індивідуально з урахуванням мети свого створення, а також специфіки сфери та обсягів діяльності. Він, окрім окреслен-

ня застосовуваних принципів, методів і процедур ведення обліку передбачає вибір з декількох можливих варіантів відображення в обліку господарських операцій лише одного, але з обов'язковим обґрунтування причин такого обрання;

- облікова політика спрямована на максимальне підвищення якості та достовірності результатів господарської діяльності у фінансовій звітності;

- формування документу виконується в довільній формі, але з урахуванням чинного законодавства, у тому числі міжнародних (національних) стандартів, методичних рекомендацій.

Не зважаючи на те що у більшості питань облікова політика виконує для господарських одиниць України та Польщі однакові функції, слід звернути увагу на ряд особливостей, притаманних польській обліковій системі:

- необхідність розробки облікової політики виникає у фізичних осіб з річним оборотом понад 2 млн євро;

- ґрунтовніше підготовлені нормативні документи, а саме: наведення у них конкретних цифрових прикладів, які при розробці облікової політики полегшують керівникам підприємств вибір та застосування правил обліку;

- господарські одиниці в обліковій політиці мають досить детально розкривати опис інформаційної системи, що використовується ними для обробки інформації та системи захисту даних і масивів інформації.

Результати дослідження даного питання дозволяють намітити 2 базові напрямки удосконалення облікової політики підприємствам України. Як на мікрорівні, керівництву українських господарських одиниць слід подбати (в першу чергу власними силами) про економічну безпеку масивів інформації, які утворюються при застосуванні автоматизованих форм обліку. Щодо макрорівня – сучасним українським підприємствам необхідна вагома підтримка з боку відповідних державних органів у питаннях розробки такої методики, яка б презентувала застосування наявних теоретичних норм у цифрових ілюстраціях, які б, зі свого боку, продемонстрували узагальнення практичного досвіду вітчизняних підприємств.

1. Виправлення помилок і зміни у фінансовій звітності. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 6, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137. **2.** Загальні вимоги до фінансової звітності. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. **3.** Зміни облікових оцінок та виправлення помилок. Національне по-

ложення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі від 24.12.2010 № 125. **4.** Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. **5.** Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 року № 11. **6.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. **7.** Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки, затверджено 16.01.2007, № 34. **8.** Szlachetka N. Elementy polityki rachunkowości według polskiego prawa bilansowego. *Zawartość informacyjna polityki rachunkowości: wybrane problemy* / [H. Żukowska, B. Sawicka, N. Szlachetka i in.]. Lublin: KUL, 2012. 416 s. **9.** Furman W. Polityka rachunkowości jako instrument kształtowania sprawozdania finansowego. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*. T. 60 (116). 2011. С. 95–110. **10.** O rachunkowości. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. Dz.U. **11.** Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja. Krajowy Standard Rachunkowości Nr 7. Załącznik do uchwały №10/2015 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 15 grudnia 2015 r.

Рецензент: к.е.н., професор Мельник Л. В. (НУВГП)

Borovyk O. M., Senior Lecturer, Vovk V. M., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Profesor, Samchuk I. M., Bachelor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

ACCOUNTING POLICY OF ENTERPRISES: UKRAINIAN AND POLISH APPROACHES

The article considers the regulatory and organizational aspects of the formation of the accounting policies of enterprises in Ukraine and Poland. The differences in the approaches were revealed. The authors developed directions for improving the accounting policy, which, in their opinion, promote clearer and more correct understanding of the content of financial statements by users of financial information for making the necessary management decisions.

Keywords: accounting policy, accounting, laws and regulations, economic activity, Polish experience.

**Боровик О. М., старший преподаватель, Вовк В. Н., к.э.н,
доцент, Самчук И. Н., бакалавр** (Национальный университет
водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

УЧЕТНАЯ ПОЛИТИКА ПРЕДПРИЯТИЙ: УКРАИНСКИЙ И ПОЛЬСКИЙ ПОДХОДЫ

В статье рассмотрены нормативные и организационные аспекты специфики формирования учетной политики предприятий Украины и Польши, выявлены различия в рассматриваемых подходах и разработаны направления по совершенствованию учетной политики, которые, по мнению авторов, будут способствовать более четкому и корректному пониманию содержания финансовой отчетности пользователями финансовой информации для принятия необходимых управленческих решений.

***Ключевые слова:* учетная политика, бухгалтерский учет, нормативно-правовые регуляции, хозяйственная деятельность, польский опыт.**
